

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

**Duitse bunkers 'Stützpunkt Mauritz'
(Hollandstellung) in
Maldegem (Middelburg)**

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Duitse bunkers 'Stützpunkt Mauritz' (Hollandstelling),
Maldegem (Middelburg), Langeweg zonder nummer – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/43010/102.1

Hannelore Decoodt

16/12/2016

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.2.1.	De <i>Hollandstelling</i> : enkele krachtlijnen.....	4
1.2.2.	De uitbouw van de <i>Hollandstelling</i> tussen de Damse Vaart en Moerhuize...	5
1.2.3.	<i>Stützpunkt Mauritz</i>	6
1.2.4.	Camouflage	6
1.2.5.	De Tweede Wereldoorlog.....	7
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen.....	7
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	8
2.	Evaluerend gedeelte	8
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	8
2.1.1.	Historische waarde	8
2.1.2.	Architecturale waarde	8
2.1.3.	Technische waarde	9
2.1.4.	Culturele waarde.....	9
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	9
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	9
2.4.	Juridische toestand.....	9
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	9
2.4.2.	Ruimtelijke Ordening:	10
2.4.3.	Landbouw	10
3.	Beheersvisie	10
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	10
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	10
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	11
4.	Bronnen	11
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	11
5.1.	Omgevingsplan bij de bescherming	11
5.2.	Fotobijlage	11
5.3.	Documentatie	11
5.4.	Criterionota	12

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Dit beschermingsdossier maakt deel uit van het thematisch beschermingspakket 'Bunkers van de Hollandstellung', dat op zijn beurt kadert in de reeks beschermingsdossiers van het erfgoed van beide wereldoorlogen in Vlaanderen. Op 29 april 2015 werd een eerste reeks bunkers van de *Hollandstellung* definitief als monument beschermd. Dit beschermingspakket behandelde bunkers in Evergem (Ertvelde), Lochristi (Zaffelare), Stekene (Stekene en Kemzeke) en Gent (Mendonk). Nu worden bijkomend beschermingsprocedures opgestart voor waardevolle bunkers en bunkergehelen in het westelijke deel van de *Hollandstellung*, tussen Knokke en Assenede.

Meer duiding over dit thematisch pakket is terug te vinden in de criterionota in bijlage. Hierin worden de belangrijkste krijtlijnen van de Eerste Wereldoorlog geschetst, evenals enkele belangrijke militaire gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog, die ook van belang zijn voor bepaalde bunkers van de *Hollandstellung*. Vervolgens wordt ingegaan op het belang en de evolutie van de Duitse bunkerbouw tijdens de *Grooten Oorlog*. Eén hoofdstuk behandelt de aanleg van de *Hollandstellung*. Ten slotte worden de erfgoedwaarden en criteria besproken, die aan de basis liggen van de selectie van beschermingswaardige bunkers of bunkergehelen.

1.1. Situering

Duits steunpunt met diverse betonnen militaire constructies, gelegen in een weide langs de Langeweg, tegenover de hoeve met huisnummer 21, ten noorden van het Leopoldskanaal, het Afleidingskanaal van de Leie en Leeskensbruggen.

1.2. Historisch overzicht

Duits steunpunt uit de Eerste Wereldoorlog, vanaf het najaar van 1916 opgetrokken als onderdeel van de *Hollandstellung*.

1.2.1. De *Hollandstellung* : enkele krachtlijnen

De *Hollandstellung* is een Duitse verdedigingsstelling uit de Eerste Wereldoorlog, die langs de grens met Nederland, tussen Knokke en Vrasene werd aangelegd (1). Reden voor de aanleg van deze linie was de vrees van de Duitse legerleiding dat de geallieerden zouden aanvallen vanuit het neutrale Nederland. In Vrasene sloot de *Hollandstellung* aan op de *Stellung Antwerpen*, waarop op zijn beurt aan oostelijke zijde de *Turnhout-Kanalstellung* aansloot.

De *Hollandstellung* was een verdedigingslinie met bunkers, die opgetrokken werden in samenhang met draadversperringen en inundatiezones. Er is een groot verschil merkbaar in de aanleg van de stelling en de bouwwijze van de bunkers tussen het Zwin (Knokke) en Leeskensbruggen (Maldegem) enerzijds en tussen Moerhuize (Maldegem) en Vrasene (Beveren) anderzijds. Tussen het Zwin en Leeskensbruggen zijn de bunkers opgetrokken door het *Marinekorps Flandern*, vanaf Moerhuize door de *Etappen-Inspektion 4* (of *Gruppe Gent*). De zone rond Strobrugge lijkt een overgangsgebied te vormen.

De *Hollandstellung* werd in verschillende fases aangelegd. In het *Marinegebiet* zijn de bunkers doorgaans opgetrokken in beton, dat gegoten werd binnen een houten bekisting. Het betreft meestal standaardontwerpen, die meermaals werden opgetrokken in steunpunten, die de ruggengraat vormden van de eerste verdedigingslijn. Pas vanaf november 1917 is er voor wat het *Marinegebiet* betreft, sprake van de aanleg van een

¹ Een uitgebreide historiek van de *Hollandstellung* met bronvermelding is terug te vinden in de criterionota, onder hoofdstuk 4. De criterionota is als bijlage 4 opgenomen bij dit dossier.

nieuwe stelling, waarbij achter de eerste verdedigingsstelling nog commandoposten, posten voor radiotelegrafie en seinposten werden opgetrokken, evenals mitrailleursposten.

Tussen Moerhuize en Vrasene werd de *Hollandstellung* door de landmacht op een heel andere manier uitgebouwd, met een *Vorstellung* en een *Hauptstellung*, die op zijn beurt nog eens splitste in twee verdedigingslijnen. In dit deel van de *Hollandstellung* werden de bunkers doorgaans opgetrokken met betonstenen. Voor de bouw van deze bunkers liet men zich eveneens leiden door standaardontwerpen, die echter grondig verschilden van de standaardontwerpen, zoals toegepast in het *Marinegebiet*.

1.2.2. De uitbouw van de *Hollandstellung* tussen de Damse Vaart en Moerhuize

In een legerbevel van 12 september 1916 werd de uitbouw van de stelling tussen Fort Donaas en de vesting Antwerpen bevolen (2). Het *Marinekorps Flandern* was toen verantwoordelijk voor de uitbouw van de stelling tussen de Damse Vaart en het Afleidingskanaal bij Moerhuize, de rest van de stelling werd uitgebouwd door de *Etappen-Inspektion 4*.

Volgens de plannen van de *1. Marinedivision* diende er tussen Moerhuize en de Damse Vaart geen doorlopende stelling aangelegd te worden, maar werden er 21 mitrailleursposten voorzien, die elkaar moesten ondersteunen en via flankerend vuur het *Vorgelände* moesten bestrijken (3). Daarnaast werd de bouw van 6 *Untertreträume für je 100 Mann* voorzien op belangrijke punten (4). Net zoals in de eerste verdedigingslijn ten noorden van de Damse Vaart werden mitrailleursposten en schuilplaatsen ingericht tot steunpunten (*Stützpunkte*) en met draadhindernissen omgeven: ze werden aangeduid met *Gustav* (Spermaliepolder), *Karl* (Groot Haringgat), *Friedrich* (Warande) en *Mauritz* (Leeskensbruggen) (5). Er werden eveneens artilleriestellingen en observatieposten voorzien voor diverse vormen van geschut. Observatieposten ten behoeve van de artillerie werden ook in de infanteriestellingen ingeplant.

Voor de bouw van deze verdedigingswerken werden losplaatsen voor het materiaal voorzien bij het station van Maldegem en aan het station voor één-meterspoor in Moerkerke. Vanaf deze losplaatsen werden er smalsporen aangelegd tot aan de bouwerven of konden er *Lastkraftwagen* ingezet worden voor de aanvoer van materiaal. De werkzaamheden zouden echter regelmatig gehinderd worden door vertraging in de aanvoer van bouw- en hindernismaterialen. Maar ook het weer, zoals de zware regenval en vervolgens de sterke vorst in de winter van 1916-1917, gooide roet in de planning van de bouwwerkzaamheden.

Uit verslagen van de *1. Marinedivision* blijkt dat de bouw van 17 mitrailleursposten en van de zes grote manschappenverblijfplaatsen was gestart tegen eind oktober 1916. Tegen eind november was de bouw van alle 21 mitrailleursposten gestart, en waren er reeds enkele constructies voltooid. In een verdedigingsplan van 22 mei 1917 wordt de aanleg van de stelling, bestaande uit sterke steunpunten en mitrailleursposten, met een doorlopende draadhindernis, als voltooid omschreven, op enkele kleinere werken na.

² RM120/226, *Armeebefehl*, AOK 4 Ia Nr. 9/12, gericht aan het Marinekorps, Etappen-Insp. 4 en A.O.K., d.d. 12/9/1916.

³ RM120/226, Kommando der 1. Marinedivision, An Marinekorps, *Ausbauplan für die Stellung an der holländischen Grenze zwischen dem Canal de dérivation de la Lys bei Moerhuizen und dem Brügge – Sluis-Kanal südlich Fort Donat*, (in handschrift: gericht aan het A.O.K. 4), d.d. 23/9/1916. *Vorgelände* betekent voorterrein.

⁴ Dit zijn manschappenonderkomens voor elk honderd man.

⁵ Sakkers H. e.a. 2011, 114.

1.2.3. Stützpunkt Mauritz

Bij het steunpunt *Mauritz* was de ruwbouw van de bunker voltooid tegen eind december 1916 (6). De bunker is nummer 13 van de 21 mitrailleursposten die gerealiseerd dienden te worden tussen Moerhuize en de Damse Vaart (7). Op de kaart van 24 januari 1917 wordt ook de artillerie-observatiepost aangegeven. Dit was nummer vier van de negen artillerie-observatieposten die voorzien werden. De bunker met open gevechtsstelling en observatiepost werden met een dubbele draadhindernis omgeven, terwijl een enkele draadhindernis liep naar de twee naburige mitrailleursposten, nummer 14 (langs Waterpolder) en nummer 12 (langs het Leopoldkanaal) (8). Op 300 m ten westen van de mitrailleurspost werd een grote manschappenverblijfplaats voor honderd man opgetrokken, nummer 3 in de reeks van zes grote manschappenverblijven die in deze sector voorzien waren. Deze grote bunker is verdwenen.

De mitrailleurspost, bestaande uit een bunker met bijhorende open gevechtsstellingen, komt het meeste voor in dit deel van de *Hollandstelling*, tussen de Damse Vaart en Moerhuize. In de naoorlogse inventarisatie door het Belgische leger wordt dit type aangeduid met *Type H* (9). Het betreft een betonnen constructie bestaande uit één ruimte van ongeveer 4,8 op 3,5 m met aan weerszijden een L-vormige (geknikte) toegang. De muur aan frontzijde is tot anderhalve meter dik. Vaak zijn deze constructies in een bestaande dijk ingeplant. Bij deze bunkers bevinden zich doorgaans één of meerdere open gevechtstellingen, bestaande uit een betonnen muurtje, met één of meerdere betonnen paaltjes waarop een mitrailleur geplaatst kon worden op een centrale metalen pin. Vermoedelijk zijn deze betonnen muurtjes en paaltjes pas later in de oorlog opgetrokken. Soms zitten er in de muren van de bunker nog openingen. Mogelijk dienden vierkante openingen aan de achterzijde van de bunker voor het versturen van lichtsignalen naar de achterliggende troepen.

Ook de observatiepost was gebaseerd op een standaardtype. Er waren enkelvoudige observatieposten (*Type N* volgens de Belgische inventarisatie van West-Vlaamse bunkertypes) en dubbele observatieposten (*Type F*) (10). In deze betonnen constructies zijn vaak ijzeren elementen bewaard, waaronder een deel van een stoeltje, klimijzers en een in het beton verankerde stalen steun met haak voor het bevestigen van een zoeklicht of schaarverrekijker.

1.2.4. Camouflage

Het steunpunt werd gecamoufleerd als hoevesite, zoals aangetoond op een foto van het *Matrosen Artillerie Regiment* (11). De foto is genomen vanaf zuidoostelijke hoek. Op de foto is te zien hoe op de bunker een rieten schilddak is geplaatst, met een uitspringend zadeldakje boven de zuidelijke toegang. Twee schoorstenen steken aan oostelijke zijde uit

⁶ RM120/226, *Flankenstellung Holld. Grenze – Abschnitt. Stand der Arbeiten am 24. Dezember 1916*; RM120/226, *Grenzbefestigung Holländ. Grenze – Abschnitt 2. Stand der Arbeiten am 24. Januar 1917*.

⁷ Op een kaart van 30 juli 1917, waarop de verdedigingswerken tussen Leeskensbruggen en Celiebrug worden aangegeven, wordt het steunpunt aangeduid met nummer 26. Zie RM120/112, *Maldegem – Eede. Stellungseindruck 30 Juli 1917*.

⁸ Op de kaart van eind juli 1917 wordt dit aangegeven als een dubbele draadhindernis. Zie RM120/112, *Maldegem – Eede. Stellungseindruck 30 Juli 1917*.

⁹ KLM, Fonds 27, 533, *Type H*; In de inventaris van de West-Vlaamse bunkers wordt dit type aangeduid met *Type E*. Zie ook Van Geeteruyen en De Jongh 1994, 11-23. Sakkers H. e.a. 2011, 114-136: hierin wordt dit type aangeduid met MA3.

¹⁰ KLM, Fonds 27, 533, *Type N, F* (moeilijk leesbaar). Dit type komt niet voor in de inventaris van de Oost-Vlaamse bunkers. Zie onder meer de kaart RM 120/226 K1, *Grenzbefestigung Holländ. Grenze – Abschnitt 2. Stand der Arbeiten am 24 Februar 1917* (Oberbauposten 4, 422/17).

¹¹ RM121-1/805, Album met foto's van het Matrosen-Artillerie-Regiment, s.d. Afgaande op de nummering die op de foto's gebruikt wordt, kan vermoed worden dat deze foto's genomen zijn vóór 30 juli 1917. Op de kaart van 30 juli 1917 wordt namelijk een andere nummering gevolgd. In de veronderstelling dat alle foto's van dit album op hetzelfde moment zijn genomen, aangezien de artilleriepost bij *Stützpunkt Mauritz* reeds is opgetrokken, en afgaande op het feit dat de foto's zijn genomen in een winterperiode, kunnen ze wellicht gedateerd worden in de wintermaanden of het vroege voorjaar van 1917.

het rieten dak uit. Op de oostelijke muur zijn twee deuren en twee vensters geschilderd, op de zuidelijke muur is naast de toegang ook een venster geschilderd. Boven de twee open gevechtsstellingen is telkens een rieten dak geplaatst op een open constructie met houten palen. Vermoedelijk zijn de betonnen muur en paaltjes van deze open gevechtsstelling op het moment van de foto nog niet opgetrokken. Tussen de bunker en het rieten dak boven de zuidelijke mitrailleursofstelling is er een aarden ophoging: wellicht betreft dit een loopgraaf tussen de mitrailleursofstelling en de toegang van de bunker. De artillerie-observatiepost lijkt niet te zijn gecamoufleerd. Mogelijk was het de bedoeling dat dit nog zou gebeuren. De artilleriepost werd hier namelijk als laatste opgetrokken. Bovenaan de post is een verhoging te zien, wellicht betreft dit een betonnen omranding. Merkwaardig lijkt de schuine positie van deze observatiepost ten opzichte van de bunker. Op de voorgrond van de foto zijn draadhindernissen te zien, vastgemaakt aan houten paaltjes.

1.2.5. De Tweede Wereldoorlog

De beschadigingen aan de zuidelijke toegang van het manschappenverblijf waren het gevolg van beschietingen van de Canadese artillerie tijdens *Operation Switchback*, een militaire operatie die kaderde in de *Slag aan de Schelde* (eind september – begin november 1944) (12). Tijdens deze oorlogsmaanden schuilden burgers in de bunker.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen

Site bestaande uit een grote en kleinere bunker en bijhorende betonnen muurtjes en betonnen paaltjes (open gevechtsstellingen). Het beton is gegoten in een houten bekisting. De grootste bunker aan westelijke zijde betreft een halfondergrondse betonnen constructie, met rechthoekig grondplan. Op het dak zijn vier betonnen uitstulpingen te zien, waarop de schoorstenen van het camouflagedak geplaatst waren. In de buitenmuren zitten op een regelmatige afstand rondom rond uitsparingen en ijzeren ringen.

Aan zowel de noordelijke als zuidelijke zijkant zit een toegang, waarlangs via een trap en geknikte gang de binnenruimte bereikt kan worden. De houten binnendeuren zijn nog aanwezig, evenals het ijzeren hang- en sluitwerk. In de gangen zit telkens een waterput ter hoogte van de toegang. In de andere muur zit een nis. In de zuidelijke gang en op een houten deur zijn er inscripties te ontwaren, maar die konden niet ontcijferd worden.

In de binnenruimte zit aan westelijke zijde een rechthoekige opening. In de oostelijke muur zit een driehoekige uitsparing, met ijzeren stang. Tegen het plafond zitten driehoekige ijzeren elementen.

De observatiepost staat schuin geplaatst ten opzichte van de andere bunker en heeft een min of meer vierkant grondplan. Bij de toegang aan zuidwestelijke zijde zijn nog ijzeren elementen aanwezig. Aan noordoostelijke zijde zit een opening, met aan de buitenzijde een uitspringend betonnen platform onder deze opening. In het dak zit een vierkante opening, die via klimijzers bereikt kon worden. In deze opening zitten nog ijzeren elementen voor stoel en statief. Er zijn restanten van een betonnen omranding van deze opening.

Ten noorden van beide bunkers staat een betonnen paaltje met ijzeren pin. Ten zuiden van de bunkers is een betonnen muurtje met drie betonnen paaltjes terug te vinden.

Het is eigen aan bunkers dat er in de ondergrond in en rond de bunker constructieve elementen of militaire infrastructuur zitten die rechtstreeks verband houden met de bunker, zoals vloerplaten, waterafvoersystemen of bekabeling.

¹² Sakkers H. e.a. 2011, 183.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt, is vastgesteld tijdens plaatsbezoeken op 26 februari 2015 en 8 augustus 2016. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

De betonnen verdedigingswerken bevinden zich in een vrij goede toestand voor betonnen constructies van honderd jaar oud. De beschadigingen aan de zuidelijke toegang van de manschappenonderkomen zouden het gevolg zijn van beschietingen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Eén houten binnendeur was niet meer aan zijn hengsels bevestigd, waardoor delen ervan door vocht aangetast zijn.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

2.1.1. Historische waarde

Als zijnde betonnen constructies die tijdens de Eerste Wereldoorlog werden opgetrokken als onderdeel van de *Hollandstellung*. De bunkers behoorden meer bepaald tot een steunpunt, *Stützpunkt Mauritz* genaamd, de **ensemblewaarde** is bijgevolg hoog. De bunkersite is vooral waardevol omwille van de manier waarop de site tijdens de oorlog werd gecamoufleerd. Een foto van het *Matrosen-Artillerie-Regiment* toont aan hoe er op de bunker een rieten dak werd geplaatst, met inbegrip van schoorstenen en hoe de muren beschilderd werden met valse ramen en deuren. Ook boven de open mitrailleurpostellingen werden rieten daken geplaatst op houten palen. De observatiepost lijkt op de foto niet gecamoufleerd, maar vermoedelijk diende dit nog te gebeuren. De constellatie van verdedigingswerken, zoals te zien op de historische foto, is vandaag de dag nog steeds **gaaf** bewaard, waardoor de **historische contextwaarde** heel hoog is. De verregaande camouflagemaatregelen tonen het belang aan dat het Duitse leger hechtte aan camouflage. Op die manier hoopte men dat de verdedigingswerken voor de vijand onzichtbaar bleven vanuit de lucht of vanaf Nederlands grondgebied.

De foto toont ook aan hoe de draadhindernissen rond het steunpunt bevestigd waren aan houten paaltjes. Dankzij deze foto kan aan de hand van de bewaarde site aangetoond worden hoe een Duits steunpunt van de *Hollandstellung* tijdens de oorlog gecamoufleerd en ingericht kon zijn, met bijkomende draadhindernissen.

De beschadigingen aan de zuidelijke toegang zijn het gevolg van artilleriebeschietingen tijdens de Tweede Wereldoorlog, en zijn dus ook historisch waardevol.

2.1.2. Architecturale waarde

Als zijnde betonnen constructies met een uiteenlopend ontwerp, gebaseerd op standaardontwerpen die door het *Marinekorps Flandern* meermaals werden toegepast. Door het gebruik van standaardontwerpen hoopte men de bunkers sneller en efficiënter op te trekken. De typologie van de mitrailleurpost met open gevechtsstellingen komt het vaakst terug in de *Hollandstellung* tussen de kust en het Leopoldkanaal in Maldegem. **Zeldzaam** is het feit dat de houten binnendeuren in de bunker bewaard zijn met bijhorend hang- en sluitwerk, wat de **authenticiteit** verhoogt. De artillerie-observatiepost, eveneens gebaseerd op een standaardtype, bevat nog authentieke ijzeren elementen, die onder meer verwijzen naar de waarnemingsapparatuur die er gehanteerd diende te worden.

2.1.3. Technische waarde

Als betonnen constructies, die specifiek voor militaire doeleinden werden opgetrokken. Deze betonnen constructies met hun bouwtechnische kenmerken van zowel bovengrondse als ondergrondse aard, getuigen van het belang en de evolutie van de betonbouw in de stellingenoorlog, die de Eerste Wereldoorlog geworden was. Nooit eerder werden zo massaal betonnen verdedigingsconstructies opgetrokken als tijdens de Eerste Wereldoorlog. Daar waar er in de eerste oorlogsjaren werd geïmproviseerd en geëxperimenteerd met allerlei typologieën en toegepaste technieken in de betonbouw, evolueerde men geleidelijk naar zo sterk en efficiënt mogelijk uitgedokte standaardontwerpen, die in sommige gevallen voor meerdere doelen konden gebruikt worden. Tijdens het interbellum en de Tweede Wereldoorlog zou dit leiden tot de massale uitbouw van heuse bunkerstellingen, met bunkers die tot in het kleinste detail waren gestandaardiseerd.

2.1.4. Culturele waarde

Als materiële getuige van de *Grooten Oorlog*, die Vlaanderen jarenlang in zijn greep had en het leven van ontelbaar veel mensen ingrijpend tekende of volledig verwoestte. De Eerste Wereldoorlog was een internationale gebeurtenis bij uitstek, waarbij het gros van Vlaanderen door een vijandelijke mogendheid werd bezet. De herinnering aan de Eerste Wereldoorlog kent nog steeds een breed maatschappelijk en internationaal draagvlak.

2.2. Motivering van het type bescherming

De bunkersite wordt beschermd als monument. Het Onroerendergoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuuroederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

In dit beschermingsvoorstel wordt een deel van de weide met de betonnen constructies uit de Eerste Wereldoorlog ter bescherming voorgesteld, met name dat deel van de weide, dat ook op de foto van het *Matrosen-Artillerie-Regiment* gevat is. Ook uitstekende betonnen fundamentplaten, waterafvoersystemen of andere elementen die integraal deel uitmaken van de betonnen verdedigingswerken maar niet bovengronds waarneembaar zijn, worden mee opgenomen in de bescherming. Dit betekent een deel van het perceel 508A.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

De bunkersite is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed, met ID-nummer 48024.

2.4.2. Ruimtelijke Ordening:

De site ligt in landschappelijk waardevol agrarisch gebied.

De site ligt binnen het goedgekeurd provinciaal RUP Windlandschap 'Eeklo – Maldegem' (29/4/2015, RUP_40000_213-00084_00001).

2.4.3. Landbouw

De site ligt in grasland (Landbouwgebruikspercelen ALV, 2015).

De site ligt binnen herbevestigd agrarisch gebied, regio Veldgebied Brugge-Meetjesland, met name 'Samenhangend landbouwgebied Sijsele – Moerkerke – Maldegem en minder samenhangende landbouwgebieden bij de N9' (20/7/2006).

3. BEHEERSVISIE

De opmaak van de beheersvisie gebeurde in samenspraak met de afdeling Beheer Oost-Vlaanderen, op een overleg op 1 december 2016.

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het beschermingsbesluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden er van aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen. Dat zijn deze:

- Het goed als een goed huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- De toestand van het goed regelmatig controleren;
- Regulier onderhoud uitoefenen;
- Onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een verkavelingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is vraagt de vergunningverlener (de gemeente of de Vlaamse overheid) advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende Onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

- Koninklijk Legermuseum Brussel, Fonds C.D.H., Inventaire QGT nr 27, map 533: documenten m.b.t. inventarisatie van bunkers in West- en Oost-Vlaanderen.
- Militärarchiv Freiburg, RM 120/112, RM 120/226: diverse documenten van het Marinekorps Flandern met betrekking tot de aanleg van de *Hollandstelling*.
- Militärarchiv Freiburg, RM121-I/805, Album met foto's van het Matrosen-Artillerie-Regiment, s.d.
- LAMBRECHT E. 2014: *Knokke & Westkapelle in de Grote Oorlog*, Brugge.
- SAKKERS H. e.a. 2011: *De Hollandstelling van Knokke tot Antwerpen. Stille getuige van de Eerste Wereldoorlog*, s.l.
- VAN GEETERUYEN A. & DE JONGH G. 1994: *Hollandstelling van de kust tot Strobrugge, toen en nu, Shrapnel*, 6.2.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan bij de bescherming

Zie afzonderlijk document.

5.2. Fotobijlage

De fotobijlage bij het ministerieel besluit bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het inhoudelijke dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

Zie afzonderlijk document.

5.4. Criterianota

Zie afzonderlijk document.